

KJAK

Tað stóð ikki á: Glæstriborgir vórðu keyptar og bygdar í Føroyum og í Danmark. Tvær Yviri við Strond. Onnur til høgudssetrið og hin til "Lebensraum." Ein við Tinghúsvegin. Ein í Klaksvík. Útibankar á hvørjum tanga. Og í Danmark. Alt bankans ognir – við landsstýrinum sum aktørur.

Í urtagarðinum hjá sparikassanum í miðbýnum í Havn kom eitt nýtt búmerki úr gróti, sum "stendur væl í grøna umhvørvinum." Búmerkið hvarv. Harrin viti hvar. Satt at siga var tað á-tøkt einum gravsteini. Og so standmyndin inni í avgreiðsluni av einum pissandi manni. Eisini hann hvarv – ætlandi pissandi – við ongum vatni.

Meðan gullkálvadansurin gekk so lystiliga, varð í januar mð. 2003 Virðisbrævamarknaður Føroya (VMF) stovnaður. Hann átti stóran leiklut í tí syndarlíga skræðlinum nøkur fá ár seinni.

Sambært landskassans rokn-skapum setti Føroya Landsstýri fleiri milliónir sum eginpening í VMF. Tær milliónirnar eru ætlandi seinri strikaðar í nevndu landskassaroknskapum sum endaligt tap skattaborgarans.

Í løgtingslóg nr. 103 frá 26.07.1994, § 42 er fyriskipað, at lán ella borgan o.a.m., ið skuldbindur løgting, landsstýri ella stovnar undir landinum, kann ikki verða tikið uttan við heimild í løgtingslóg.

Samanlagt eitt sjáldsamt rekviem: deyðsmessa.

Í bókini Eikirøtur lesa vit, at navnframi náttúrufrøðingurin Nicolai Mohr (22/11 1742 – 4/2 1790) "varð raktur av politikki, sum í dag hevði verið kallaður Berufsverbot." Hetta var eitt fyrbrigdi í Týsklandi, sum fyri hálvari öld síðani sýtti ávísu fólki at vera í almennum starvi.

Við stuðli frá ríkisstýrinum gjørdi Nicolai Mohr vísindaligt arbeiði í Føroyum, Íslandi og Grønlandi.

Í áhugaverdari grein í Varðanum 1924 skrivar M. A. Jacobsen, bókavørður, at Nicolai Mohr fór úr Keypmannahavn til Íslands við seglskipinum "St. David" 24. juni 1780, og at teir sóu land 28. juli. Tað var Langanes, og 7. august komu teir til Skagastrandar á Norðurlandinum. Siglingsferðin vardi soleiðis 44 samdøgur. Um heystið, 21. oktober 1781, sigldi hann úr Djúpavági (á Eysturlandinum) aftur til Danmarkar.

Hálva öld seinni fór tann tá 12 ára gamli V. U. Hammershaimb og mamma hansara, Armgarð Maria, við einum kgl. handilsskipi úr Føroyum til Danmarkar. Hesin sonur hennara skuldi til Danmarkar at studera. Skipið kom í áhaldandi storm og ódnarveður og óhapp hendi á einari vág í Noregi. Skipið rak á land og róðrið smildraðist. Ikki fyrr enn 26. februar 1832 [sama árið, Færø Amts Sparekasse varð

stovnaður] varð ankrað uttan fyri Keypmannahavn. Hendan ferðin vardi 126 samdøgur – ella 82 samdøgur fleiri enn ferðin hjá Nicolai Mohr úr Danmark til Íslands.

Hvussu bókini Eikirøtur kann koma til ta niðurstøðu, at Nicolaj Mohr kundi verið raktur av Berufsverbot (arbeidsbanni) av politiskum orsökum, er ikki lætt at skilja hjá vanligum fólki.

Nicolaj Mohr og 4 ár yngri vinmaður og granni og lestrarfelagi Jens Chr. Svabo (1746-1824) settu djúp spor í mentanarheimin úti og heima. Tað eru teirra rúgvismiklu orðasøvn og vísindaligu avrik prógv um. Báðir høvdu teir, kanska sum teir fyrstu føroyingarnir, náttúrufrøðiliga útbúgving. Teir búðu á "Regensen," meðan teir lósu við lærda háskúlan í Keypmannahavn. Fingu styrk frá Havnar latínskúla og frá kgl. handilsnevndini.

Nicolaj Mohr doyði 1790 í Danmark, 48 ára gamal, av nýrasjúku (stensygdom), sum hann fekk, meðan hann arbeiddi í Íslandi. Tann drúgva siglingsferðin og arbeiðið í Íslandi og Grønlandi var kanska í so strævið?

At flogvitið Svabo ongantið í sínum langa lívi fekk eina figgjarliga tryggja tilveru, og

tessvegna livdi og doyði í fátækradømi í Havn, er ein sorgar-leikur so føroyskur sum nakar: embætisfólk við stórum valdi áttu kanska teirra leiklut, sum Eikirøtur vísir á?

Sama hvat. Eikirøtur – kanska mest áhugaverda bók í Føroyum í mong ár – er prýðilig við nógvum góðum frásagnum og áhugaverdum myndum, men tað er óheppið, at nøvn og árstøl eru skeivt skrivað. Eitt nú (upp á gjøt): Sambært ættartalvuni eigur navnið á kongs- og óðalsbóndanum í Hoyvík at skrivast Mouritz Mohr og ikki Mórís Mohr, og navnið Nicolai Mohr eigur ikki at verða skrivað Nikolai. Nicolai Mohr varð føddur 1742 og ikki 1745. Oyggin

Man er stavað Mon.

Bókin Eikirøtur er áhugavert søguligt skjal. Tragikomiska og fløkjasliga tíðarskeiðið 2000-2007 hjá Sparikassanum er so væl lýst (bókin endar 2007), at allar frásagnir um tann tápuliga Ebberød Bank blikna.

Stutt eftir at Eikirøtur varð borin ókeypis í hvørt heim í Føroyum, slitnaði ringurin um tann lystiliga gullkálvadansin undir Skansanum, á Skarvhellu við Válgaravík Yviri við Strond. Alt gullið var horvið og væl goymt í øðrum lummum. Partabrøv Eikgrunsins, milliarda-upphædd nú við ongum virði, kundu makulerast – eisini tey, ið Føroya landsstýri [uttan løgtingsins loyvi?] hevði keypt.

Tá ið løgtingsvalið 1998 hevði verið, og nýggj politisk samgonga fór til verka, vórðu beinanvegin tiltøk framd, til tess at skerja ríkiskassans figging av lógarbundna parti av rakstrar- og íløgútreiðslunum hjá okkara heilsuverki og skúlaverki v.m.

Hesi tiltøk vórðu sett í gildi 1. januar 2002 soleiðis, at blokkurin úr ríkiskassanum varð bundin niður sum seyður í rætt, meðan skúlaverkið varð yvirtikið. Hetta innibar, at um løgtingið ikki beinanvegin við nýggjum inntøkulógum játtaði aðra figging til sjúkrahúsverkið, fór armóð at órógva verkið í ólukkumáta. Hetta óskilið við at steingja fyri figgingini í 17 ár, uttan at útvega aðrar inntøkulógir til heilsuverkið, hevur havt álvarsligar avleiðingar fyri sjúkrahúswerkið.

Um nú heilsuverkið alt í einum varð stongt fyri allari ríkiskassafigging, uttan at onnur figging varð funnin í staðin, er eingin ivi um, at okkara sjúkr-ahúswerk varð stongt og afturlatið av armóðs orsökum.

Ella um lögreglu- og dómsvaldið varð yvirtikið, sum tað so sannførandi ljóðaði ein góðveðursdag á fólka fundi úti á Skansanum: Heldur ein føroying, ið dømir skeivt, enn ein dana, ið dømir beint.

Ella um landskassin einsamallur ikki maktar at rinda meira enn helvtina av almennu pensiónunum?

Tá ið ný- og umbyggingarnar á sjúkrahúsunum fóru fram 1960-80'unum í Havn, Klaksvík og á Tvøroyri, varð helvtarbytið millum landskassan og ríkiskassan væl skipað við stóði í lógum og viðtøkum og vanligum viti og skili øllum byggiútreiðslunum viðvíkjandi: Landskassin og ríkiskassin rindaðu hvør sína helvt. Nakað av partinum hjá landskassanum varð figgjaður við lánun í Føroyum og úr ríkiskassanum.

Ein útbýgging av Landsjúkrahúsinum, sum byrjaði í 2000 og vardi í eini 10 ár, kostaði meira enn 400 milliónir. Mundi ríkiskassin rinda helvtarbytið av hesum byggikostnaði?

Í revsilógini er tilskilað, hvussu heimildarsvik (mandatsvig) kann verða revsað.

Uttan mun til, hvussu nógvar milliónir ella milliardir løgtingið jättar til okkara sjúkra- og heilsuverk: Er stongsul settur fyri sjálvari figgingini, og løgtingið ikki viðtekur nýggjar inntøkulógir í staðin fyri helvtarbytið hjá ríkiskassanum, sum nú hevur verið bundið niður í 17 ár, so er tað orsøkin til, at peninganeyð valdar í sjúkrahúswerkinum.

framhald

Nýggja landsstýrið frá 1998